

Rói Egholm

Okkara nýggi einaveldisharri?

Heimurin hevur havt eitt ótal av einaveldisharrum í gjøgnum søguna. Í nýggjari tíð kunnu vit um okkara leiðir m.a. nevna Mussolini ella Franco.

Tað, sum er felags fyri flestu einaveldini, er, at tey á mangan hátt hava havt sera álvarsamar fylgjur fyri tjóðina og ein stóran part av borgarunum í hesum samfeløgum.

Tað, sum eyðkennir einaveldir, er, at fólkið fer í upploysn. Borgararnir fara í táttarnar hvør á øðrum, í stríði um at vera fyri ella ímóti einaveldinum og einaveldisharranum. Enntá systrar og brøður kunna liggja hvørjum øðrum eftir lívinum.

Tá fólkið – oftast eftir drúgva tíð – sær og merkir, at einaveldisharrin í roynd og veru bert arbeiðir fyrisær sjálvum og sínum, finnur fólkið saman aftur. Fólkið ger síðani uppreistur, í besta føri verður einaveldisharrin feldur og samfelagið verður endurskipað, soleiðis at fólkið merkir, at tey verða ein virðiligari partur av sínum egna samfelag.

Tey seinastu 3 árin hava vit havt eina sera álvarsliga figgjarkreppu í heiminum. Bankakervið er hoknað so mikið, at politiska kervið ristir í knøunum og stúrt verður fyri, at bankakervið skal koppa og at fylgirnar av einari slíkar hending er púrasta óyvirskudulig.

Avleiðingin er, at politiska skipanin letur bankakervið fáa eina tjúkka slangu niður í teir almennu kassarnar eftir tøkum peningi og soleiðis halda lív í bankakervinum. Tó skal nevast her, at í m.a. Danmark hava bankarnir higartil goldið fyri egnar bankapakkar. Røddir eru frammi um, at danska bankakervið er verri fyri enn higartil hildið, so vit vita ikki, um almenni kassin ikki eisini kemur upp í leikin har.

Úrslitið er, at teir almennu kassarnir verða pressaðir fyri tókan pening. Hetta er møguliga ikki nøkur katastrofa, um vit fáa ein búskaparvøkstur og bankakervið soleiðis kemur fyri seg aftur og klárar at gjalda tey almennu lánini

aftur uftan at hava tørv á nýggjum almennum lánum.

Trupulleikin er, at tað nú sær út til, at búskaparvøksturin ikki hevur ynsktu framgongd og at bankakervið hevur sera ilt við at reisa seg aftur. Hetta kann hava sera óhepnar fylgjur fyri almennu peningakassarnar, tí bankarnir fara helst at fáa torført við at hóra undanuttan tey almennu lánini. Vit koma helst at siggja stórar upphæddir flyta seg frá minni sjúkum landskassum til meiri sjúkar landskassar, samtiðis sum lív skal haldast í bankakervinum við bankapakkum 4, 5, 6....

Um hetta verður soleiðis – tað er í grundini longu byrjað – so kemur okkara nýggi einaveldisharri at eita Gjaldføri, ikki kapitalisma, men gjaldføri (tøkur peningur).

Tí almenna fer at vanta pening til vanligt viðlíkahald av samfelagnum, til almennar útbyggingar, bæði sosialar og materiellar. Vit fara at siggja politisku skipanina lóggeva um brúkaragjöld til vanligar almennar veitingar

í nógv størri mun enn nú, og gjógvin ímillum rík og minni rík fer at gerast nógv størri, enn hon er í dag.

Vit fara at siggja, at peningakervið og iløgugrunnar fara at taka tær stóru avgerðirnar um framtíðina, eisini avgerðir sum í roynd og veru áttu at fingið eina politiska viðgerð og møguliga avgerð eisini.

Um politiska skipanin ikki syrgir fyri at lata greið og tilvitað krøv fylgja við, at bankakervið fær tann almenna peningin at arbeiða við, so kemur politiska skipanin at standa sum statistur á síðulinjuni, meðan Gjaldføri tekur tær stóru avgerðirnar.

Okkara fólkaræði hvílur á politisku skipanini, tí vit geva okkara atkvøðu til politikarar, soleiðis at teir kunnu stjórna og lóggeva til frama fyri alt samfelagið. Men um hesir politikarar nógvu næstu árin standa á síðulinjuni sum statistar, so standa teir í veruleikanum við fólkaræðnum í fávninginum og hyggja at.

Tað verður bert ein spurn-

ingur um tíð, áðrenn fólkið tá fer at savnast og ger uppreistur eins og tað hevur gjørt undir so nógvum øðrum einaveldisharrum áður.

Nú allir flokkar eu lidnir við listarnar til næsta lögtingsval, meini eg, at okkara valevni eiga at hava slíkt í tonkunum, serliga tí at kreppan her heima ikki er so tætt knýtt at alheimskreppuni, men í nógvi størri mun er sjálvskapt. Føroyska samfelagið er heilt einfalt ov kostnaðarmikið at reka í mun til tær inntøkur, sum vit hava.

Tað vandamikla er, at tað helst ikki er nóg mikið um vit fáa rættað okkara samfelagsbúskap, soleiðis at inntøkur og útreiðslur javnviga.

Bankakervið, saman við iløgugrunnum, hava sera gott gjaldføri, sum kann verða nýtt til avgerðir, har ið okkara løgting og okkara landsstýri ikki verða við í avgerðum, sum vanligar sjálvsagt hoyra heima hjá politisku skipanini.

Um vit vilja tað ella ei, so er okkara partur av heiminum

soleiðis samansettur, at peningurin og avgerðirnar fylgjast. Um vit hava ov veikan landskassa í mun til bankar og iløgufeløg, so kemur landskassin, og harvið politiski myndugleikin at standa sum áskoðari til nógvar av teimum avgerðum, sum skapa framtíðina.

Í ein ávísan mun kunnu vit sjálv forða fyri, at hesin einaveldisharrin fær fótin fastan í Føroyum, sjálv um hann helst fær fastan bústað í londunum rundan um okkum.

Politiska ábyrgdin er, óansæð loysing – samband ella høgra – vinstra, at tora at fremja neyðugar broytingar, reformar, sum tryggjar okkum ein sjálvberandi búskap við einum sterkum og likvidum landskassa, í nógvi ár framryvir. Hetta kemur at geva neyðugu styrkisjavnvágina ímillum almennu og privatu uppgávnar í okkara landi.

harímillum 10-ára fongsul fyri (tilætlað) manndráp fyri damu, ið drepur eitt hjúna-par við Sandvíkarhjalla í einum totalt óaltruistiskum narkorúsi, hevði eg gleðiliga styðjað elituni - enntá keypt mær ein rennivest.

Har er enn eitt umhugsni: leikluturin hjá lögregluni. Ikki tær at siga hevur lækkaða markið verið klemmað av Jón Klein Olsen, varapolitiinspektøri, tí eitt lægri promillumark heimilar meiri ágangandi lögrelueftirliti. (At jagstra hampafólk sum tey venda eini matstovu ryggin við eini promillu á 0,4 er fyri

nógvar politistar ivaleyst væl lættari enn at fáast við faktiskan kriminalitet.)

Hjá trøllvaksnum fólki at halda seg til grøna sportssodavatn til ein konfirmatiónsdøgurða ella 90-ára føðingardag í Runavík, tí annars doyggja fólk í ferðsluni ella - eins og barnsliga slagorðið hjá høvuðlætta Sølva R. Hansen sigur - “rúsdrekka og bilkoýring hoyrir ikki saman”, er ein óerlig simplifisering, og konfiskerar tín rætt at verða viðfarin sum eitt vitborið og frælst menniskja. Ein politikkur,

eins og Manntal, ið fer við fólki sum eru tey neyt á einum sölutorgi.

Meiri eg hugsu um tað, er hetta helst eitt elitukent uppfinnisli, Sølvi fekk, sum hann lat seg í onkra litfagra rennidrakt—heldur enn at pakka út á sínum pappírspútlandi kontóri og framt veruligt arbeiði. Eitt tilmæli dúgliga í uppisetri við eftirfarandi prógvum og rationaliteti. Eitt tilmæli grundað á kollektivt niðurringaðu niðurstøðuna, at av tí at sjef-formyndarin hevur tørv á at vera kontrolleraður, hava øll tað.

Nei, rationalitetur er als ikki ein partur av líkningini, heldur ikki her, tá ið talan ístaðin er um sorgar- og kontrollpolitikk, ið heldur hánt um fólks skil og moral við at lurta at lippandi børnum og foreldrum, ið hava mist.

Sjálvandi føli eg fyri teimum, men líka so nógvi sum eg geri tað, hati eg teirra sjálvbodna og háarroganta krav uppá eina barnsliga loysn, ið er eitt beinleiðis framhald av missi og sorg.

Tað gongur lúkst ímóti øllum skynsemisanda og tolsemi at partú revsa øll við

drakoniskum forboði, tí vit enn “uppliva deyðsólukkur í ferðsluni”. Sum við demoniseraða alkohol-politikkinum í Føroyum annars, gera vit aftur her politikk grundað á lægsta felagsnevnanan. Tað er: at tí at nøkur ikki duga, skulu øll plágast og føla sviðan!

Vit eru forbannað fin, eru vit. Vit tosa upp í saman um hvussu Føroyar skal blíva eitt vitanarsamfelag. Men hvussu skulu vit klára tað, tá ið vit ikki makta vanligar fornuft. Og hvussuleiðis, og á hvørjum øki, vit skulu vera tað, er harumframt

dekan selektivt, tá ið vit í heilum skúgva einstaklingin, moralska sjálvsábyrgd og hørd fakta til viks.

At stempla meg sum “drankari í bili”, seti eg meg aftan bilstýrið beint eftir eitt sissandi glas av Beaujolais á veg niðan Hoyvíksvegin millum kl. 7 og 8 um kvøldið triðjahvønn gerandisdag við eini fatalari promillu á 0,3, luktar tí ikki av vitan, men óedrúiligani nógvi av fólkaræðisligum frælsisstrippi.